

LJUDTEKNIKUTBILDNINGEN I PITEÅ - NEDLÄGGNING, OMTAG ELLER NYSTART?

1. Inledning

Den 24 februari 2025 fattade LTUs rektor beslut om nedläggning av såväl ljudteknikutbildningen som ämnet ljudteknik inom ramen för LTU. Beslutet skapade något som närmast måste betraktas som en chockvåg i branschen och oro och bestörtning bland studenter och lärare.

I maj kontaktades jag av Piteå Science Park, genom VD Henrik Bucht och Roger Norén, chef vid Acusticum i Piteå. Uppdraget: att göra en snabbtredning kring förutsättningarna för en återstart av den nyss nedlagda utbildningen i ljudteknik.

Men först behöver bandet backas. Själva nedläggningen av utbildningen markerar nämligen slutet på en historia som fram till helt nyligen kunnat beskrivas som en för Sverige och Norden unik framgångssaga, till vilken många aktörer både lokalt, regionalt och nationellt bidragit stort. Historien bakom ljudteknikutbildningen och - egentligen - historien bakom hela campusområdet och Acusticum - förtjänar därför att lyftas fram. Den senaste utvecklingen som tämligen abrupt kulmen blir närmast ett kultur- och utbildningspolitiskt västgötaklimax för den som läser spåren från tiden för musikhögskolans i Piteå begynnelse. Musikhögskolan startade 1978 som en spin-off på den (ännu) framgångsrika musikutbildningen vid Framnäs Folkhögskola. De ingående energier i form av investeringar av såväl kompetens som statliga medel och nybyggnationer har nämligen alla haft Piteå som destination och målbild, även om LTU har varit, i många stycken, det mottagande kärlet.

Mats Dahlberg, tf VD på Aurora Kultur och Kongress, mångårig musiker och initiativtagare till såväl föreningen Tusen Toner och Kirunafestivalen, drar sig till minnes ett annat Norrbotten. Ett Norrbotten före ljudteknikerutbildningens tillskapande. "När vi startade på sjuttioalet fanns här inga ljudtekniker. Bara unga musiker som saknade kompetens på ljudteknikområdet. När utbildningen så småningom etablerades blev det ett fantastiskt lyft - inte bara för musiken, utan för alla konstformer i Norrbotten. Plötsligt fanns det gedigen teoretisk och praktisk kompetens - en kompetens som verkligen gett skjuts åt kulturen i norr!"

I boken *Vänbok till kulturen*¹ av f.d. VD:n för dåvarande *Sveriges Television*, Sam Nilsson, beskrivs också en process som formligen sjuder av framtidstro - en tro på såväl kulturens kraft som en tro på Piteå som både mottagare och förvaltare av dessa energier. Under åren har också hus byggts som till slut format ett helt område designat för musik, ljud och tvärkonstnärlig (och annan) innovation, med invigningen av konserthuset Studio Acusticum 2007 som kulmen. En vid tiden "state of the art" konsertsal samt en s.k. black box - vilka båda ännu håller högsta kvalitet, och har utvecklats till ett vibrerande centrum för scenkonst och publika möten, med samverkan som ledstjärna. 2012 adderades den världsunika orgeln till helheten.

Och branschens reaktioner på beslutet från februari 2025 lät inte vänta på sig. Jag har personligen inte sett en sådan sammanlagd reaktiv kraft tidigare i svenskt kulturliv. Visserligen gick vågorna höga när den internationellt välrenommerade slagverksensemblen Kroumata lades ned, men de nådde inte i närheten av den tyngd och emfas som när en enad svensk scenkonstbransch slog fast

¹ *Vänbok till kulturen* av Sam Nilsson, Ordfirman förlag 2019.

ljudteknikutbildningens betydelse. Här reagerar branschen genom världskändisar som Benny Andersson, branschorganisationer, fackförbund studenter, branschföretag, intresseorganisationer och tankekedjor. En av branschaktörerna, Svensk Scenkonst (som organiserar i stort sett samtliga offentligt finansierade arbetsgivare på scenkonstområdet) summerar perspektiven på ett tankeväckande sätt: - *Förslaget från Luleå tekniska universitet att avveckla det uppskattade ljudtekniska programmet vid Piteå Musikhögskola är därför mycket bekymmersamt. I stället behöver utbildningarna stärkas och utökas för att säkra scenernas kompetensförsörjning i hela landet, säger Svensk Scenkonsts vd Mikael Brännvall.*

Jag menar att (oavsett eventuella ekonomiska fluktuationer) bör ovanstående aspekter finnas med när man överväger dramatiska förändringar eller t.o.m. nedläggningar som, likt i detta fall, får stora konsekvenser för ett helt område. I det minsta bör man som myndighet utreda och göra riskanalys. Detta gäller givetvis också för LTU. Det hör nämligen till det grundläggande fotarbete som varje ledning vid varje enskilt ögonblick av organisatoriska (och andra) utmaningar bör kunna besinna, omfatta och dra slutsatser av: vilka är storheterna vi hanterar och ansvarar för? Hur kan vi kanalisera de ingående beståndsdelarnas energi på bästa sätt till fromma för (i detta fall) studenter, men också för de regionala och nationella perspektiven (inte minst i skenet av nya och mångförgrenade krav på samhällets kapacitet till innovation och omställning)? Och inte minst: hur hedrar vi bäst det myndighetsuppdrag och ansvar vi har? I LTUs fall svarar man så här på frågan om huruvida inkomna skrivelser har vägts in i beslutet om att lägga ned:

"Inkomna skrivelser tas med i ärendet som underlag inför beslut."

Rektor LTU, i en Q&A publicerad av LTU i kölvattnet av nedläggningen.

Man skulle kunna anföra att svaret ovan är en smula torrt och troligast oavsiktligt ägnat att lägga ved på brasan. Men det adderar till den generella bilden av att här finns en del handhavandeutmaningar som kompliceras av en likaledes utmanad kommunikativ förmåga. Ett antal anmälningar till UKÄ har också inkommit med bäring på nedläggningen. Så vitt jag kan bedöma ges inte nog vare sig rationella eller transparenta svar på den kritik som inkommit mot LTUs hantering - ännu.

Finns det då ändå inte fog för nedläggningen?

Finns det inte, ändå, en rationell bevekelsegrund för beslutet?

Att, som ledare, vara pragmatisk och rationell t.ex. med hänsyn till ekonomiska realiteter är inte alltid populärt även om det från tid till annan framstår som både nödvändigt och oundvikligt. Att fatta tuffa beslut ingår också implicit i uppdraget som ledare för stora organisationer. För trovärdighetens skull och för den hållbara utvecklingens dito, bör dock besluten fattas på saklig grund. I den privata sfären finns inte alltid saklig grund som en tvingande omständighet - där kan ibland kortsiktiga finansiella mål få låtas styra vägvalen.

Dock rör vi oss nu i myndighetssfären, där myndighetsuppdraget också är tätt sammanlänkat med tydligt ställda krav på hur en arbetsgivare ska agera och hur ansvaret för arbetsmiljön är definierat. Och även sammanlänkat med den utredningsplikt som förvaltningslagen uppställer är det därför anmärkningsvärt att det tycks som om:

- LTUs beslut i realiteten inte tycks ha fattats av tvingande yttre omständigheter utan snarare tycks vara resultatet av omständigheter som *skapats* av myndigheten själv. Egna regelverk (som haltar i relation till den nationella nivåns tolkningsmodell) och prioriteringar samt en gradvis förändring av principerna för tilldelandet av de s.k. mediaprislapparna tycks ha medverkat till en ekonomiskt ohållbar situation för utbildningen².
- LTU, menar jag, har agerat klumpigt under processen. Interna ordningar som lagts fast för att garantera en saklig och kompetenstung spegling av förslaget tycks ha frångåtts.³

”En myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver.”⁴ Förvaltningslagen är tydlig - även om det förstås kan finnas olika syn på detta med omfattning och vad ett specifikt ärende kan tänkas kräva. I detta specifika fall är det oklart huruvida ärendet utretts i tillräcklig eller ens *någon* omfattning.

Samtidigt har ett stort och tungt mandat placerats i LTUs rektors händer. I rapporten *Om universitetens interna resursfördelning, Fallstudier från fem lärosäten (UKÄ, 2024)* framgår att LTU intar en särställning i fråga om centralstyrning av den interna medelsfördelningen i jämförelse med de övriga studerade lärosätena.

När jag läser de många skriftväxlingar som pågått under processen uppfattar jag det som att LTU kommer till korta i fråga om (initiativ till) dialog och (aktiv och tillräcklig) beredning i ärendet. Det framstår som märkligt att man inte på ett tydligare sätt vilar på rationell grund i svaren på kritik och kan kasta ljus över bevekelsegrunderna för (inte minst) ekonomin.

Dialogen med studenterna tycks också ha brustit under processens gång. Studenterna vittnar om långa väntetider för att få ut dokument de begärt då de upplevt befinna sig i ett informationsvakuum. Representanter på olika nivå i LTUs organisation har dessutom gett dem motstridiga uppgifter. Intrycket - från studentperspektiv - är som någon uttryckte det: ”här står två parter, som båda borde bära största möjliga förtroende och säger diametralt skilda saker. Vem ska man tro på?” Förtroendet för LTU har definitivt påverkats av det som uppfattas som tondövhet i dialog och beslutsmetodik.

² Anmälan UKÄ | LTUs hantering av resurser inom Media och Ljudteknik 250609.pdf

³ Svar på LTU:s yttrande i ärende UKÄ 31-00123-25

⁴ Förvaltningslag (2017:900)

I ledningar uppstår ibland en missriktad konsensus som skymmer sikten för att man är på väg att köra vid sidan om regelverk och god sed. LTUs styrelse fattade - i samband med rektors kommande beslut om nedläggning - beslut om att uppdra åt rektor att 2025-02-20 tillsätta en utredning:

”Med anledning av förslag till avveckling av utbildningsprogrammet ljudteknik och utbildningsämnet ljudteknik vid campus Piteå kommer universitetets konstnärliga verksamhet att påverkas. Styrelsen föreslår därför att rektor får i uppdrag att utreda den konstnärliga verksamhetens förutsättningar, framtid och utvecklingsmöjligheter vid Luleå tekniska universitet utifrån olika scenarier. Exempelvis en samlokalisering av all vår konstnärliga verksamhet till Luleå, alternativt en utveckling av ny konstnärlig verksamhet i Piteå.

Ett förslag hur rektor i närtid kan få till stånd en tydligare kontakt mellan den konstnärliga verksamheten och rektor, där ansvaret för områdets utveckling får en högre prioritet.”

(LTU-899-2025)

Uppdraget framstår som ett initiativ *från styrelsen* som i allt väsentligt borde tagits av rektor *innan förslaget om nedläggning lades fram*. Verkligheten bakom ljudteknikutbildningens ekonomiska svårigheter låter sig heller inte snabbt och enkelt analyseras då det finns motstridiga positioner och trovärdiga motbilder till dem som LTU presenterat. De outnyttjade s.k. mediaprislapparna läggs enligt uppgift på myndighetskapalet. Finns andra tvingande ekonomiska skäl för LTU att föra resonemang som förmerar det egna kapitalet? ⁵ I det följande undersöker jag några perspektiv på den interna finansieringsmodellen. Perspektiven har bäring på framtida överväganden som en eventuell ny utbildningsanordnare kan behöva göra.

2. Ljudteknikutbildningen, kostnaderna och LTU

När det stod klart att man på grund av föregivna ekonomiska problem för utbildningen ville lägga ned, approcherades LTU av Piteå Kommun som erbjöd sig att skjuta till medel för att kunna driva utbildningen vidare under en övergångsperiod som skulle medge ett arbete för att konsolidera framtiden för utbildningen. Enligt uppgift tackade LTU nej till detta. Det pekar på att man från LTUs sida tycks uppfatta utbildningen i sin nuvarande form som icke utvecklingsbar. I min mejlkontakt med LTUs rektor framkommer å andra sidan att rektor själv har prövat en tanke om en helt ny variant av utbildning: *”Jag jobbade bland annat hårt för att vi skulle slå samman Ljudteknik och Teknisk akustik (två små ämnen hos oss) för ungefär tre år sedan och skapa ett nytt tvärvetenskapligt ämne (konst och teknik) inom Ljudupplevelse. Men jag lyckade inte övertyga ansvariga personer om styrkan i denna satsning som skulle ske i samarbete med RISE och där vi båda var villiga att göra en*

⁵ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/efter-mogelproblematiken-nu-rivs-halva-ltu>

stor satsning för att bygga upp det nya ämnet. Jag tror fortfarande på idén som sådan. Så det är ett medskick från mig.” (Ur mejl från rektor Birgitta Bergvall-Kåreborn den 26/6 2025).

Så - å ena sidan en idé som stött på patrull hos de ämnessakkunniga, som inte kunnat riktigt se den självklara kopplingen mellan disciplinerna, och å andra sidan en tydlig signal från LTUs ledning att den existerande ljudteknikutbildningen inte är utvecklingsbar.

Samtidigt välkomnar rektor eventuella försök att återstarta utbildningen: *”[...] jag tycker att det är väldigt roligt att höra om eventuella planer för en återstart av ljudteknikutbildningen. Min bild är, och har varit sedan jag klev på som rektor, är det är positivt och viktigt med fler aktörer på Campus Piteå så att vi kan öka utbudet av utbildningar, underlätta samarbeten i utbildning och utvecklingsprojekt och därmed skapa ett attraktivare och ”stabilare” campus.”*

Rektor skriver vidare: *”Jag tror också att alla satsningar som externa aktörer möjligen är villiga att göra just nu måste skapa mervärde till alla inblandade. Få, om några, organisationer är villig att göra satsningar över lång tid om de inte tydligt ser mervärdet för dem själva. Men jag är säker på att det är möjligt att identifiera sådan samarbeten.”* Det rektor skriver pekar möjligen på att även LTU skulle ha kunnat lyckas med en fortsatt ljudteknikutbildning - det uppenbara mervärdet av att ha en nationell högt skattad utbildning som dessutom har regional betydelse torde kunna vara en morot så god som någon. Inom ramen för ett lärosäte som LTU finns också långtgående möjligheter att råda över egna satsningar - jag återkommer till detta längre fram i detta avsnitt.

2.1 Kostnader

Enligt huvudutbildningsledare (HUL) Daniel Örtqvist har Ljudteknikutbildningen samlat på sig ett ackumulerat underskott om 9 mkr under en fyraårsperiod (2021-2024). Kostnaden för utbildningen uppgår enligt HUL till drygt sju mkr, vilket enligt nuvarande internfinansieringsmodell överstiger intäkterna för både utbildningsämne och -program. Hur fungerar då den interna finansieringen och vilka tvingande omständigheter finns för LTU att förhålla sig till? För lärosäten av LTUs typ finns förstås Regeringens regleringsbrev som en skarp styrningsmekanism, dock med inbyggd *”sömsmån”*:

”Universitet och högskolor har rätt att avräkna helårsstudenter och helårsprestationer inom utbildningsområden enligt tabell 4 Tilldelade utbildningsområden. Samtliga kurser ska klassificeras i ett eller flera utbildningsområden utifrån kursens ämnesinnehåll. De universitet och högskolor som framgår av tabell 5 Konstnärliga utbildningsområden får högst avräkna det antal helårsstudenter respektive helårsprestationer inom de konstnärliga utbildningsområdena som framgår av tabellen. Om ett lärosäte redovisar fler helårsstudenter eller helårsprestationer än det antal som högst får avräknas inom ett konstnärligt utbildningsområde, får lärosätet avräkna överskjutande antal helårsstudenter och helårsprestationer mot utbildningsområdena humaniora,

samhällsvetenskap, teknik eller naturvetenskap. (Ur Bilaga 2, riktlinjer m.m. Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende universitet och högskolor - min kursivering).

Så - från Regeringens sida finns en prestationsdriven avräkningsmodell som dock innehåller backventiler. I de fall man "överproducerat" får man alltså avräkna överskottet mot andra utbildningsområden. Det finns också fler "backventiler" i systemet.

I rapporten *Om universitetens interna resursfördelning, Fallstudier från fem lärosäten från 2024*, skriver Universitetskanslerämbetet (UKÄ) följande: "Anslagen är bundna till respektive verksamhet och ofta delvis till specifika uppdrag, exempelvis utbyggnad av viss utbildning. I övrigt har lärosätena stor frihet att internt fördela och använda de anslagsmedel de fått sig tilldelade. Många lärosätena har myndighetskaper som till delar kan komplettera årets anslagsmedel för att finansiera satsningar av olika slag. De modeller som används i fördelningen avgör vilka resurser som tillfaller olika verksamheter och bidrar till att styra verksamheten i önskad riktning. Frågor om intern resursfördelning är alltså strategiskt viktiga för lärosätena och har stor betydelse för deras utveckling."

Det är alltså *lärosätet* som matchar utbildningarna mot klassificeringsmodellen och därmed bestämmer vilken finansiering - vilka s.k. *prislappar* - som ska användas. UKÄ definierar "prislapparna" så här i samma rapport som stycket ovan är hämtat: "De klassificeras av *lärosätena* till ett eller flera utbildningsområden, för vilka det finns olika definierade ersättningsbelopp från staten, som används i avräkningen av utbildningsanslaget. En vanlig benämning på ersättningsbeloppen, och som ofta används i lärosätenas resursfördelningsmodeller, är "prislappar" (min kursivering).

Redan här pekar ingångsvärdena på att lärosätena har goda förutsättningar att göra egna prioriteringar. I den utmärkta UKÄ-rapporten sägs visserligen att de interna finansieringsmodellerna inte är helt lätta att i detalj omfatta, men för förståelsen av hur och var besluten fattas ges flera tydliga bilder. T.ex. förstår man att systemet ger stora möjligheter till att balansera ojämnheter över tid:

"[...] hela ersättningen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå är prestationsbaserad genom att universitet och högskolor måste bedriva utbildning av en viss omfattning för att få avräkna sina anslag. För att underlätta lärosätenas planering finns därför vissa balansmöjligheter i systemet. Lärosätena har möjlighet att spara både outnyttjat takbelopp (anslagssparande) och ekonomiskt värde av helårsstudenter och helårsprestationer (överproduktion) mellan budgetåren upp till en viss andel av takbeloppen. *De kan därmed balansera anslag mellan åren och parera skillnader i studenternas efterfrågan på utbildning. Uppgiften för lärosätena blir därmed att se till att det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen över tid ligger i nivå med takbeloppet.*"

I fråga om Ljudteknikutbildningen fanns således flera verktyg i verktygslådan för att balansera eventuella ojämnheter. Dels genom hur man klassificerar utbildningens moment enligt prislappsmodellen och dels genom att balansera anslagen enligt ovan. Dessutom medger systemet avsättningar som i realiteten gör att prislapparnas fulla värde inte går till utbildningarna. LTU skiljer sig också som tidigare nämnts i vissa avseenden från andra lärosäten: "Luleå tekniska universitet tillämpar en modell som skiljer sig i vissa avseenden från de som tillämpas vid fyra övriga universiteten. Det beror på att universitetet till skillnad från dessa inte har en fakultetsnivå i linjeorganisationen. Institutionerna är i stället direkt underställda rektor och den centrala universitetsledningen. Hela resursfördelningen sker därför på lärosätetsnivå, direkt till institutionerna. Det innebär att den resursfördelning som vid de fyra andra universiteten görs i minst två steg, vid Luleå tekniska universitet görs i ett enda."

Då det gäller de interna avsättningarna skriver UKÄ följande:

"Nivån på de interna prislapparna är något lägre än regeringens ersättningsbelopp till olika utbildningsområden. Mellanskillnaden ger utrymme för basmedel, som finansierar en basverksamhet som inte kan betraktas som indirekta kostnader, och avsättningar för strategiska satsningar. Nivån på de interna prislapparna kan variera mellan åren. För 2022 uppgick de vanligen till antingen 89,5 procent eller 92,5 procent av motsvarande ersättningsbelopp i det nationella systemet. Den senare nivån gäller de konstnärliga utbildningsområdena inklusive design och media. Förutom de ordinarie prislapparna finns särskilda prislappar för kurser i språk och för examensarbeten inom humaniora och samhällsvetenskap. De motsvarar 130 procent respektive 150 procent av de nationella ersättningsbeloppen för humaniora och samhällsvetenskap."

Mellanskillnaden mot de statliga prislapparna används alltså för att finansiera såväl "basmedel" som strategiska satsningar. UKÄs rapport pekar i allt väsentligt på att det finns stora möjligheter för LTU att röra sig tämligen fritt i kraftfältet mellan regleringsbrev och internt fördelningssystem. Den centralstyrda modell som tillämpas fordrar förstås dock att rektor är med på tåget: "Det är inte universitetsstyrelsen som beslutar om resursfördelningsmodell vid Luleå tekniska universitet, utan det görs på rektorsnivå. Det gäller både de procentuella ramarna och den faktiska fördelningen." Ur *Om universitetens interna resursfördelning, Fallstudier från fem lärosäten*, UKÄ 2024.

Intern kritik har under en rad år framförts mot sättet på vilket LTU klassificerar och matchar utbildningarna mot prislappsmodellen. Endast en liten andel av Ljudteknikutbildningen finansieras idag av de s.k. Mediaprislapparna. Kritiker menar att detta är en rest från en tid när det var långt fler mediarelaterade utbildningar igång och det fanns behov för att fördela på ett nytt sätt för att hålla helheten flytande. Sedan dess har de flesta av dessa utbildningar lagts ned och därmed har också behovet av att fördela kraftigt minskat, om inte helt försvunnit. Hanteringen har också lett till anmälningar till UKÄ:

"Trots att kurser i ämnet Ljudteknik hör till SCB-ämnesgrupp Medieproduktion, tilldelades de vid en revidering i juni 2024 endast 12% medieprislapp. Detta ska jämföras med kurser i Grafisk design, vilka tilldelas 33%, 40%, 50% och 100% medieprislapp. Vid upprepade tillfällen har denna fördelning ifrågasatts av ansvariga inom Ljudteknik. Trots detta har denna skillnad aldrig motiverats av

huvudansvarig utbildningsledare. I dokumentet i bilaga 4 ser vi att kurser som definierats till SCB-ämnesgrupperna Datateknik, Övriga tekniska ämnen, Scen och medier samt Musik ges 10%, 30%, 33% och 40% medieprisläpp, trots att de inte tillhör SCB-ämnesgrupp Medieproduktion.” Ur *Anmälan avseende Luleå tekniska universitets hantering av resurser inom utbildningsområde Media och kandidatprogrammet Ljudteknik 2025*

Det är inte denna utrednings uppdrag att analysera detaljerna i det som framstår som interna oklarheter och konfliktlinjer. Det är dock intressant att försöka få klarhet i om det i realiteten finns ekonomisk bäring i att driva ljudteknikutbildningen vidare. Givet att det är sant, som det står i anmälan till UKÄ ovan, att ämnet Ljudteknik definieras in under SCBs definition av Medieproduktion och en ändring av tilldelningen av prisläppar genomfördes, skulle det teoretiskt kunnat innebära en *förstärkning* av ljudteknik ämnet, istället för en *dränering* av resurserna. En enkel slagning i SCBs Svensk Utbildningsnomenklatur (SUN) pekar på att det är rimligt att mena att så är fallet. I specificeringen kan vi utläsa att *Medieproduktion, allmän utbildning, Film-, radio- och tv-produktion, Grafisk teknik, Grafisk design och foto, Annan utbildning inom medieproduktion* faller in under Medieproduktionsbegreppet. Flera av dem typiskt sett ämnen som omfattas av just ljudteknikutbildningen. Det framstår som att frågan om Ljudteknikutbildningens underfinansiering är en intern konstruktion med bäring på just det interna fördelningssystemet. Dvs: medel för att utbilda studenter i ljudteknik finns inte bara i teorin - de finns, men används inte. Finns då andra reella utmaningar? Exempelvis lågt söktryck?

I en reaktion på att LTU i samband med nedläggningen av utbildningen gått ut med information som gjorde gällande att det skulle föreligga ”svårighet att fylla platserna med studenter” skrev professorerna vid LTU Stefan Östersjö, Petter Sundkvist och biträdande professorn Jan Berg ett genmäle som belyser just denna frågeställning (som givetvis har bäring på tankarna om en återstart):

Tabell 1: statistik över antagna studenter samt sökstatistik hämtad från UHR resp. NyA

Kandidat Ljudteknik	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Planeringstal (NyA)	[16]	24	24	28	28	28
Antagna studenter (uhr.se)	21	28	25	29	29	27
Totalt antal sökande (NyA)	118	131	113	103	115	122
Antal förstahandssökande (NyA)	66	63	54	38	55	58

Påståendet att det är "få studenter som tar examen" är komplext. Sedan ett par år tillbaka ska studenterna själva administrera sin examensansökan i systemet LADOK, något som tidigare har hanterats av utbildningsadministrationen. I och med att examen oftast inte är ett krav för varken anställning eller eget företagande, finns inte samma incitament att ta ut en formell examen som i ett legitimationsyrke. Denna problematik delas med många utbildningar, i synnerhet inom det konstnärliga området. Efter pandemin har studieprestationerna påverkats negativt, oaktat om studenterna kom direkt från gymnasiet eller via fortsättningsstudier på folkhögskolor. De höjda planeringstalen har påverkat genomströmningen, där den felaktiga resurstilldelningen (se ovan om medieprislappar) har tvingat oss att gå från 16 studenter per årskull till 28 studenter. Vi noterar att Ljudteknik har flera

2

förstahandssökande per planeringstal än alla LTU:s 15 civilingenjörsutbildningar, förutom den med öppen ingång som har något högre tal. (2023, det saknas statistik i PowerBI för 2024).

Författarna pekar på de komplexa samband som inte riktigt låter sig sammanfattas på det sätt som LTUs ledning gjort. Även dessa professorer talar om en felaktig resurstilldelning som tvingat utbildningen att gå från 16 studenter per årskull till 28 studenter. Intressant att notera är också att Ljudteknik har fler förstahandssökande per planeringstal än alla LTU:s 15 civilingenjörsutbildningar.

Sammanfattningsvis pekar det mesta på att Ljudteknikutbildningen troligen hade kunnat drivas vidare, givet de sammantagna möjligheterna för LTU att röra sig inom sitt eget system. Den skrivelse som är uppe till behandling i UKÄ, den som bland annat rör resursfördelningen och mediaprislapparna, blir intressant att följa av flera skäl. Inte minst för att det finns möjlighet att avgöra en intern debatt/diskussion kring resursanvändningen. Men här finns också potentiellt en möjlighet att göra om och göra rätt. Eller väcka en ny diskussion om mediaprislapparna gör sig bäst inom LTU eller är bättre riktade i den händelse en ny kompetent aktör/utbildningsanordnare kliver in på banan.

2.2 Vad kostar Ljudteknikutbildningen?

HUL pekar på en kostnad för Ljudteknikutbildningen om drygt 7 mkr/år. Räknar man "bakvägen" hur det kan se ut på kostnadssidan och räknar bort kostnader som är förknippade med LTUs interna avsättningar framträder en något modifierad bild. Vad är det då för kostnader som bör inkluderas i en tänkt framtida finansiering av en omstartade utbildning:

- Lärare: 4 heltider som har olika akademisk meritering och därav skiftande löner (inkluderande utbildningsledare och chef). Därtill kommer kostnad för tillfälliga gästlärare och någon inlånad föreläsare/lärare. Årslöner, statligt lönekostnadspåslag, semesterersättning för dessa torde uppgå till c:a 5 Mkr innevarande år (med uppräkningsom 4-5% på årsbasis).
- Administrativa kostnader, t.ex. för ekonomi/redovisning som bör kunna köpas in externt.
- Studieadministratör på deltid (löneläge lägre än för lärare).
- lokaler och utrustning. LTU har idag hyreskontrakt och äger formellt den lösa utrustningen. I ett gynnsamt klimat bör en förhandlingslösning kunna nås kring nyttjande av utrustning och lokaler.
- Övriga kostnader. Idag tar LTU ut en OH på lönekostnaden. Denna OH inkluderar universitetsgemensamma kostnader, institutionens kostnader, avdelningens kostnader, lokaler och IT.

Det är uppskattningsvis en kostnad om cirka 6 mkr/år för de delar som inkluderar lärare/studievägledare och ekonomi/redovisning förutsatt att dessa kostnader bryts ut ur den de universitetsgemensamma kostnader som idag läggs ovanpå. Var lokalkostnader och kostnaden för nyttjande av befintlig utrustning landar är svårt att sätta om i dagsläget då det till stor del blir resultatet av flera förhandlingar.

Lyckas det något av scenarier jag presenterar sist att kunna få ersättning för 48 studenter med en summa som motsvarar *medieprislapp* bör det röra sig om närmare 30 Mkr i intäkt. Detta är dock troligen ett utopiskt scenario. Det kan möjligen vara realistiskt att tänka sig en ersättning som blandar s.k. prislappar i någon form - t.ex. 50% medieprislapp och 50 % teknik (15 + 2,5 mkr) eller musik (15+5,5 mkr). I dessa varianter bör man rimligen kunna både täcka hyreskostnader och behov för uppdatering av utrustning.

3. Scenkonstbranschens hårdvaluta - avslutande reflektioner och möjliga scenarier.

Givetvis bygger alla framgångssagors fortsättning på att alla led delar berättelsen och delar bilden av att berättelsen också är värd att både återberättas och vidareutvecklas. I fallet ljudteknikutbildningen, en integrerad del av just denna berättelse, tycks ledningen för LTU ha en annan bild än den miljö och den bransch som är avnämare av *utbildningens resultat*: de (multi-) kompetenta ljudteknikerna. Dessa ljudtekniker utgör vad som skulle kunna kallas för branschens *hårdvaluta*, något som inte minst reaktionerna på nedläggningen vittnar om.

Det jag skrivit ovan är skrivet i en av förvåning präglad nyfikenhet. Det "varför" jag letat efter undslipper mig, med de fakta jag kan finna. Det är således inte frågan om att vare sig vilja skuldbelägga eller fördjupa eventuella redan pyrande konflikter. Dock målas bilden, vilken också riskerar att bli eftervärldens bild, upp av en ledning (LTU) som inte förmått hantera de organisatoriska utmaningarna på ett sätt som tar alla ingående energier (och värden) i beaktande - inte heller, menar jag, har man förmått förvalta och utveckla det som så uppenbart bär på så mycket potential för regionen. UKÄ skriver i ett beslut från 2025-09-02 (Reg.nr 31-00123-25) angående nedläggningen av ljudteknikutbildningen: "UKÄ anser att Luleå Tekniska universitet bröt mot sina egna regler när beredning inför förslaget inte genomfördes i utbildningsutskottet och den nämndgemensamma gruppen för det konstnärliga området." Vidare skriver UKÄ: "Luleå Tekniska Universitet kan inte undgå kritik för att lärosätet inte följt sina egna regler för beredningen inför beslutet om avveckling av kandidatprogrammet i ljudteknik. UKÄ utgår från att lärosätet vidtar åtgärder för att säkerställa att det inträffade inte upprepas."

Att utbildningarna inom det musikaliska fältet (musiker, komposition, ljudteknik och produktion m.fl.) säkert kommer behöva förändras i takt med utvecklingen är en kvalificerad gissning. Inte minst genom AI-verktygens explosiva utveckling den senaste tiden har en lång rad intressanta frågor väckts. En lika kvalificerad gissning är att den brobyggarfunktion mellan flera andra utbildningar som ljudteknikutbildningen haft fortsatt kommer efterfrågas - troligast med förnyad kraft.

"Drömscenariot skulle vara en ny huvudman för hela musikhögskolan - inte bara för ljudteknik."

Student vid Musikhögskolan, maj 2025

3.1 Tre alternativa scenarier för ljudteknikutbildning vid Acusticum med beskrivning av konsekvenser och möjligheter samt rekommendationer

- LTU gör ett omtag

Trots att mycket lite i dagsläget pekar på det, vore givetvis ett omtag från LTUs sida det ytligt sett enklaste sättet att återstarta utbildningen. Att kunna ta in nya studenter hastar: helst redan hösten 2026 bör nya studenter kunna påbörja sin utbildning. Kanske behöver ett omtag i dialog med kompetensen på området och även branschföreträdare se över utformningen av utbildningen från olika perspektiv. Men ur ett tempoperspektiv och med ögonen på enbart ljudteknikutbildningen är detta alternativ förstås lämpligt. Det fordrar dock att en lösningsinriktad dialog inleds snarast. Kanske kan även rektors idé om en ny tvärkonstnärlig utbildning inom "Ljudupplevelse" vara värd att diskutera, trots att man tidigare ställt sig tveksam till idén. Tidsutdräkten för en sådan process är svår att uppskatta. I den bästa av världar kunde den vara smidig och relativt snabb. I verkligheten kan givetvis en lång rad komplikationer inställa sig till följd av latent konflikter som antingen bidragit till eller uppstått till följd av nedläggningen.

- En ny stiftelse bildas

I Piteå finns en mängd aktörer inom inte minst näringsliv men också på primärkommunal nivå som har ett starkt driv för Piteås växtkraft och Piteås "platsvarumärke" - vilket musikhögskolan, Acusticum och inte minst ljudtekniken bidragit till att stärka. Jag bedömer att det torde finnas förutsättningar för att genom bildandet av en stiftelse med syfte att förslagsvis

- kanalisera viljan att stärka Piteås campus
- stärka konstnärlig utbildning/verksamhet
- stödja och utveckla ungdomsverksamhet

Och därmed kunna axla rollen som ny enskild utbildningsanordnare. Stiftare skulle kunna vara lokala aktörer (PSP m. fl.) , regionen och andra större aktörer - SR och SVT (som tidigare investerat sakkunskap i utbildningen). För att möta behovet av tempo, handlar det i detta fall om att tämligen snabbt dels sätta ihop en krets stiftare som kan säkra ett stiftelsekapital, dels ur denna krets vaska fram en arbetsgrupp som så snart möjligt tillställer regeringen en ansökan om att bli utbildningsanordnare med rätt att examinera (konstnärlig kandidat). Till en sådan ansökan finns en serie underlag som skall bifogas. Processen beskrivs i detalj här: <https://www.uka.se/for-larosaten/provningar-av-examenstillstand>. Mycket grovt förenklat handlar det om att rätt kompetens ska finnas och att miljön lämpar sig för den utbildning man vill bedriva.

Regeringen skickar som regel ansökan vidare till UKÄ för vidare prövning. Mina sagespersoner menar att man får räkna med en process av detta slag tar *minimum 1,5 år*.

Över tid kanske detta alternativ kan visa sig vara mest hållbart, då det bottnar i tanken om en form av take-over på det lokala planet. De redan ingående kompetenserna och intressenterna i förening som själva kan driva även frågan om utveckling av campusområdet. Det kan vara en styrka att samla intressenterna för utbildning och innovation i Piteå till *en part*. Som enskild utbildningsanordnare utan regleringsbrev (dessa får sina medel i klump - inte via prislappar) skulle ett strävansmål kunna vara att få medel för 3 årskurser x 16 studenter/åk = 48 studenter.

- Ett nytt spår skapas i samverkan med extern enskild utbildningsanordnare - t.ex. SMI

En annan möjlighet är att göra gemensam sak med en existerande enskild utbildningsanordnare. Vid ett möte med rektor för Stockholms Musikpedagogiska institut utkristalliserades en idé i vilken SMI skulle, inom ramen för sin befintliga examinationsrätt och tillsammans med befintlig kompetens i Piteå, skapa en utbildning med ljudteknik.

Med ekonomiskt initialt stöd från lokala aktörer skulle detta kunna vara genomförbart och bli avstampet för en ny utvecklingsfas för campusområdet. SMIs huvudsakligen musikpedagogiska inriktning stipulerar dock att en dialog behöver föras mellan SMI och övriga "stakeholders" för att förfina och utveckla denna idé, vars bortre parentes också skulle kunna ge utrymme för ytterligare musikanknutna utbildningar i Piteå. SMI kan måhända också vara intresserade av att ansöka om en konstnärlig kandidatexamen. Även detta scenario fordrar förstås ett intensivt fofarbete och dialog. Tanken på en "filial" för SMI behöver också integreras i ett Piteåperspektiv för att inte baka in framtida potentiella - akademiska eller andra - "markstrider" i utvecklingsarbetet.

Anmärkning/risker:

En komplikation för samtliga tre scenarier är förstås vad LTU väljer att göra och hur Regeringen och UKÄ ställer sig till detta i relation till andra eventuella nya initiativ. De medel som redan finns i systemet för mediautbildningar kommer troligast inte att förmeras, varför varje process att starta något nytt också bör ta sikte på att agera för ett övertagande av dessa existerande medel. Kanske kan man komma till en kompromisslösning, givet att LTU trots allt ser fördelar med att avstå en del av medlen. Risker - eller utmaningar - finns inbakade i samtliga scenarier. Dels därför att utgången inte är given för något av scenarierna. I LTU-scenariot kan det visa sig att, även om man väljer att återstarta, det ånyo blir grus i maskineriet och att den inslagna väg som pekar på en gradvis strypning av musikanknutna ämnen trots allt fortsätter, varvid man förlorat tid på att lägga äggen i den korgen. I stiftelsescenariot finns risker kanske framförallt i hur stiftarkonstellationen sätts samman. Många beslut ska kunna tas i rimlig konsensus - beslut som kommer för lång tid kunna sätta prägel på utbildning och campus. Därutöver förstås risken med att processen fram till blir alltför långdragen.